

แนวทาง การลดการรังแกกันในโรงเรียน

ศ.คลินิก พญ.วินัดดา ปิยะศิลป์

ราชวิทยาลัยกุมารแพทย์แห่งประเทศไทย

คำถาม

พฤติกรรมแบบไหนเข้าข่ายกลั่นแกล้ง ?

การรังแก หมายถึง

- มีผู้รังแก (1 หรือหลายคน) และผู้ถูกรังแก
- มีกำลังหรือมีอำนาจที่เหนือกว่า
- กระทำซ้ำ ๆ โดยมีเจตนา
- เกิดผลกระทบทำให้ผู้ถูกรังแกได้รับบาดเจ็บทางร่างกาย และ/หรือทางจิตใจ

ประเภทของการรังแก

1. รังแกทางร่างกาย/รังแกทางเพศ
2. รังแกทางวาจา
3. รังแกทางสังคม
4. รังแกบนโลกไซเบอร์: เหยื่อและคนรอบข้างจะไม่ว่าใครเป็นคนกระทำ แต่มีผู้รับชมจำนวนมาก

Bully = ความตีฟ่ายแพ้ความชั่ว

**ความยุติธรรมในโรงเรียนอ่อนแอ
ระบบปกป้องเด็ก มีปัญหา**

Global status

Victims in 9-15 year old students

- In 144 countries **32 %**
- In Asia **30.3 %**

**“The highest prevalence
is in 11-15 year old students”**

School violence and bullying: Global status and trends, drivers and consequences
: UNESCO, 2018

งานวิจัย อจ.สมบัติ ตาปัญญา ศึกษาใน รร สังกัด สพฐ

สำรวจ นร 23,787 คน กย-พย 2562

- ป5 และ ม 2 / ทุกภาค / หญิง : ชาย 3 : 2
- อัตรา **ถูกรังแก 33.9 %**
- ปริมาณ ผู้ถูกรังแก จะบอกปริมาณการรังแก > ผู้กระทำ
- บริเวณที่ถูกรังแก : ห้องเรียนขณะครูไม่อยู่ > สนาม > ห้องเรียนที่ครูอยู่ > ทางเดินบันได > โรงอาหาร > ห้องน้ำ
- การแจ้งเหตุ : เพื่อน(26%) > **ครูประจำชั้น(19%)** > พี่น้อง(11%) > คนอื่น(9%)
> **พ่อแม่(8%)** > อื่น ๆ

คนเห็นเหตุการณ์

- คิดอย่างไรเมื่อเห็นเพื่อนถูกรังแก

สมควรแล้ว 11.2%   เฉย ๆ 10.5%   สงสารนิดหน่อย = 46.7%

สงสารและอยากช่วย 53 %

- สิ่งที่เคยทำเมื่อเห็นเพื่อนถูกรังแก

เข้าร่วม 4 %   ไม่ทำอะไรคิดว่าปกติ 5%   มองดู 7 %

รู้ว่าควรช่วยแต่ไม่ได้ทำอะไร 25

พยายามช่วย 40 %

ผู้ถูกกล่าวถึง

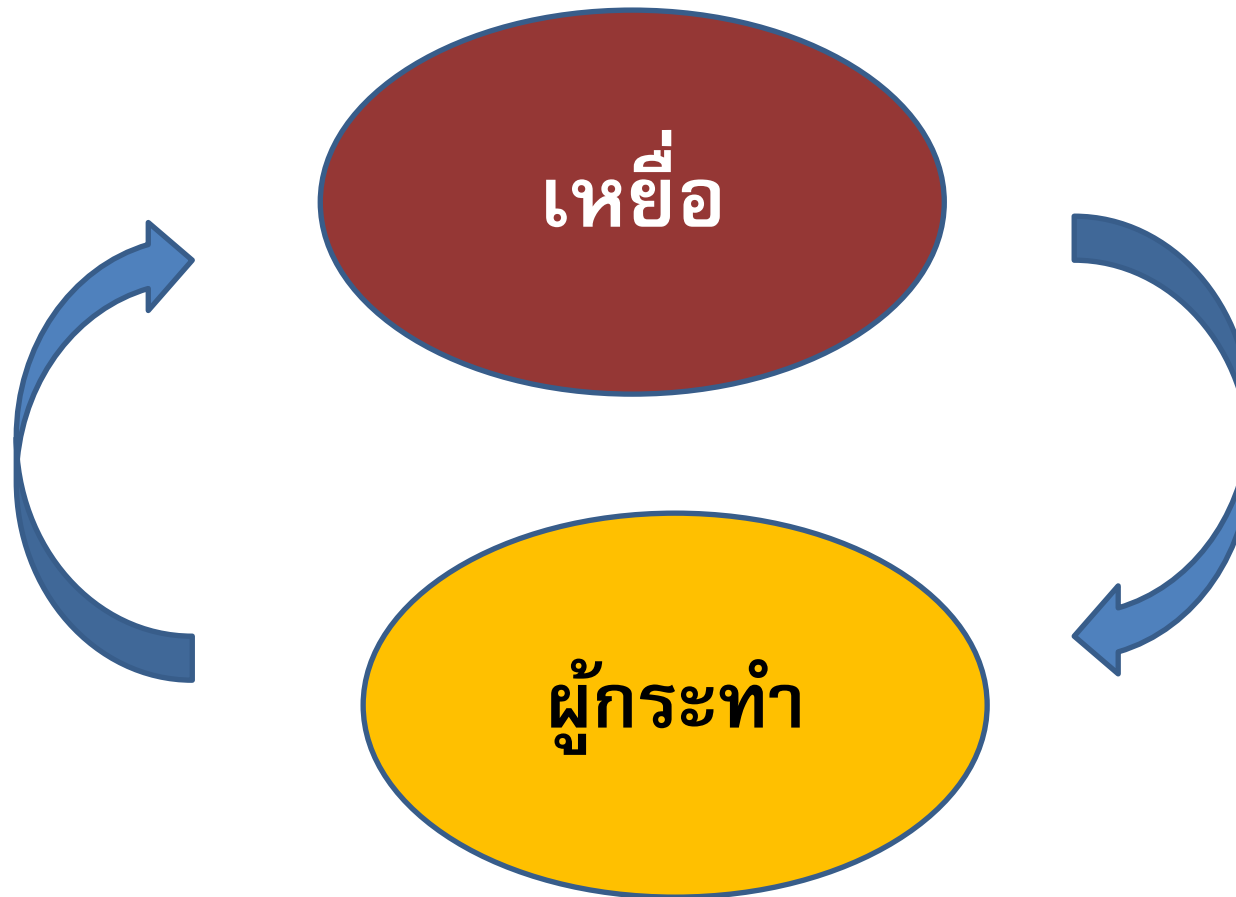
- เมื่อถูกรังแก มีเพื่อนมาห้าม?

ไม่เคย (21%)   นาน ๆ ครั้ง (20.4%)   บางครั้ง (29%)   = 49%
บ่อย ๆ (16%)   แทบทุกครั้ง (14.3%)   = 30%

- ท่านเห็นว่า ครูได้ทำอะไรเพื่อแก้ไขปัญหานี้หรือไม่

น้อยมากหรือไม่ได้ทำ 26 %   ค่อนข้างน้อย 16%   = 42%
ทำบ้าง 23%
ค่อนข้างมาก 19 %   ทำมาก 17 %   = 36%

- ความชุกนักเรียนที่รังแกผู้อื่น 28.9%
- มีประสบการณ์ถูกรังแกมาก่อน 35%

ปัจจัยทำนายพฤติกรรมการข่มเหงรังแกผู้อื่นในวัยรุ่นตอนต้น
กทม : มัธยมต้น 474 คน (ศึกษาเฉพาะกลุ่มที่รังแกคนอื่น) อภิธัญญา, 2015

คำถาม 2

ลักษณะเด็กและสาเหตุที่เด็กถูกกลั่นแกล้ง ?

ลักษณะของผู้ถูกกระทำหรือกลุ่มเสี่ยงที่อาจถูกกระทำ

- คนปกติ คนอ่อนแอ(เด็ก คนแก่ คนพิการ ผู้หญิง)
- มีลักษณะภายนอกแตกต่าง เช่น อ้วน เตี้ย ตัวเล็ก พันเหย็น หูกาง ฯลฯ
- ร้องไห้เก่ง ช่วยตัวเองไม่ค่อยได้ ขี้กลัว ไม่มั่นใจตนเอง ติดการพึ่งพา
- แก้ปัญหาไม่ค่อยเป็น ขาดความสามารถโดยรวม
- อยู่คนเดียว เพื่อนน้อย พูดไม่เก่ง เล่าเรื่องไม่ได้ เข้าสังคมไม่ดี
- เป็นคนไม่ยอมให้จบเรื่อง เข้าซื้อ ไร้ความโกรธของคนอื่นโดยไม่รู้ตัว พูดมาก ขี้โม้ น่ารำคาญ

สาเหตุของผู้กระทำ

1. เติบโตในสถานที่ที่มีความรุนแรง อันตรายและช่วยตัวเองไม่ได้
2. ถูกเลี้ยงดูผิดทาง ช่วยตัวเองและแก้ปัญหาได้น้อย ขาดการวิเคราะห์สภาพแวดล้อม เชื่อใจคนง่ายไป มีความสามารถโดยรวมต่ำ
3. มีความผิดปกติ เป็นโรคทางจิตเวช เช่น โรคสมาธิสั้น/ **SLD** พิกการ/ สติปัญญาต่ำ/ เป็นโรคจิต/ โรคออทิสติก เป็นต้น
4. ไม่มีเพื่อน ขาดทักษะสังคม ไม่มั่นใจ
5. ขาดผู้ช่วยเหลือ ขาดคน

คำถาม 2

ลักษณะเด็กและสาเหตุที่เด็กถูกกลั่นแกล้ง ?

ลักษณะเด็กและสาเหตุที่เด็กกลั่นแกล้งคนอื่น ?

ลักษณะของผู้กระทำผิด

- มีลักษณะที่แตกต่างกัน ตั้งแต่ภาพภายนอกดูดี ไปจนถึงมีลักษณะของคนที่มีปัญหา
- เอาแต่ใจ หงุดหงิดง่าย ใจร้อน ต้องได้ ชอบเอาชนะ
- ไม่อยู่ในกติกา ไม่อดทนก้าวร้าว มั่นใจ กร่าง แข็งแรงกว่า ไม่รับผิดชอบ โกหก ขโมย
- ไม่เข้าใจความรู้สึกของคนอื่น ภูมิใจ ไม่สนใจเรียน
- คุณตัวเองไม่ได้ ชอบอำนาจ ชอบการวางตัวเหนือกว่าคนอื่น
- แค้น โกรธ ซึมเศร้า หรือหาทางออกไม่เจอ มีเพศสัมพันธ์ก่อนวัย
- ขาดทักษะด้านสังคม คบคนไม่ดี ต้องการการยอมรับ ใช้เงิน ฟุ้งเฟ้อ
- เล่นไม่เป็นหรือเล่นไม่ตามกติกา หรือติดเกม เหล้า บุหรี่ ยาเสพติด
- ป่วย เช่น โรคสมาธิสั้น ออทิสติก เป็นโรคจิตเห็นภาพหลอน เป็นต้น

ผลลัพธ์ที่ได้จากการทำร้ายคนอื่น

- สนุก กระปรี้กระเปร่า
- พอใจที่ตนเองรู้สึกว่ามีอำนาจ
- พอใจที่ตนเองได้รับการยอมรับจากคนอื่น เพื่อนนิยม
- เป็นที่รู้จัก
- ได้ภาพลักษณ์ใหม่ที่แตกต่างจากที่เดิม
- ได้เลียนแบบคนที่ชอบ และ
- รู้สึกดีต่อตัวเอง แต่บางครั้งก็รู้สึกเสียใจ รู้สึกผิดแต่พยายามไม่นึกถึงสิ่งที่เกิดขึ้น

สาเหตุของการกระทำผิด แตกต่างกันไป

1. ถูกเลี้ยงดูผิดทาง

- 1.ตามใจ ใจร้อน เอาแต่ใจ ชี้โก่ง ไม่ทำตามกติกา อยากรดั่งใจ
- 2.พ่อแม่ไม่รัก ไม่สนใจ ฝึกไม่สม่ำเสมอ ไม่เอาใจใส่ ไม่ใกล้ชิด ขาดคนฝึกสอน
- 3.ผู้ใหญ่ใช้ความรุนแรงในบ้าน เด็กเลียนแบบ หรือถูกทำร้ายที่บ้าน น้อยใจ โกรธ เก็บกด อยากรดั่งใจ

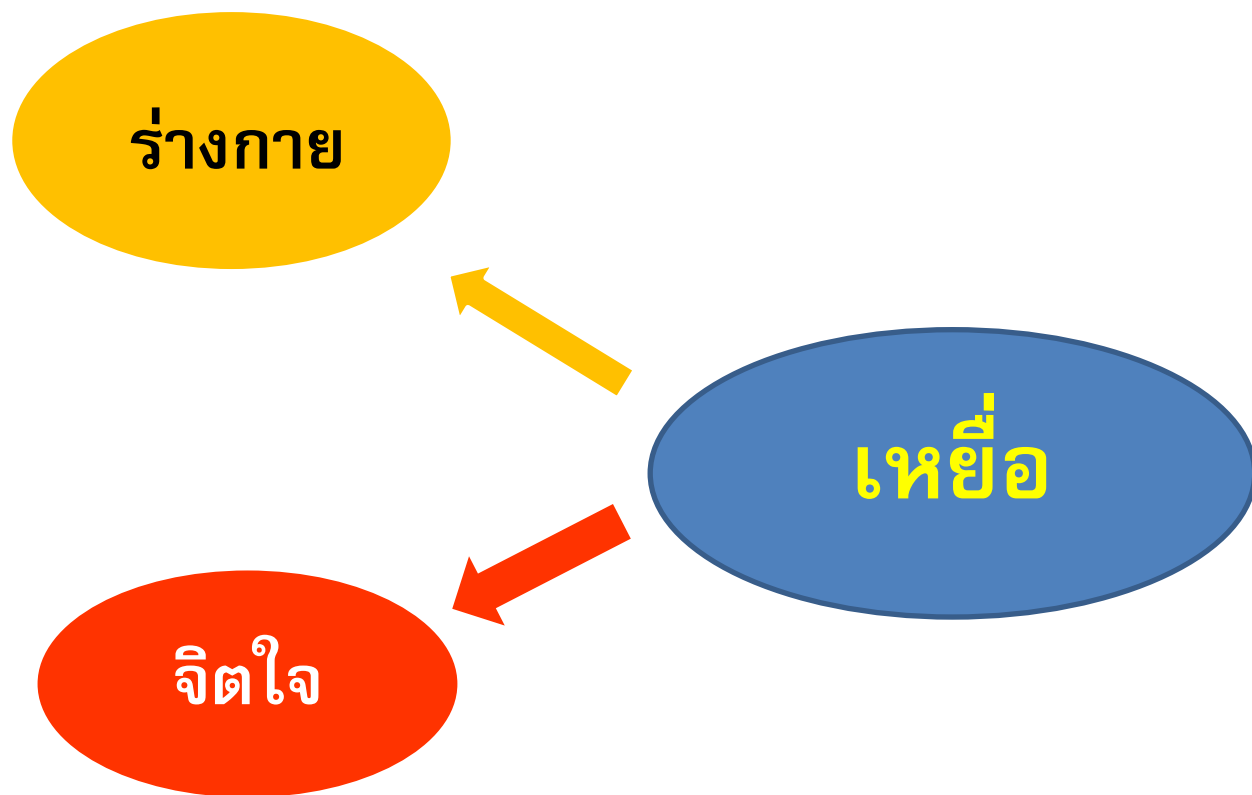
2. เป็นโรคทางจิตเวช เช่น โรคสมาธิสั้น(อยู่ไม่นิ่ง วู่วาม สมาธิสั้น มีปัญหาการเรียน) หรือสติปัญญาต่ำ หรือ เป็นโรคจิต โรคออทิสติก โรคConduct Disorders เป็นต้น

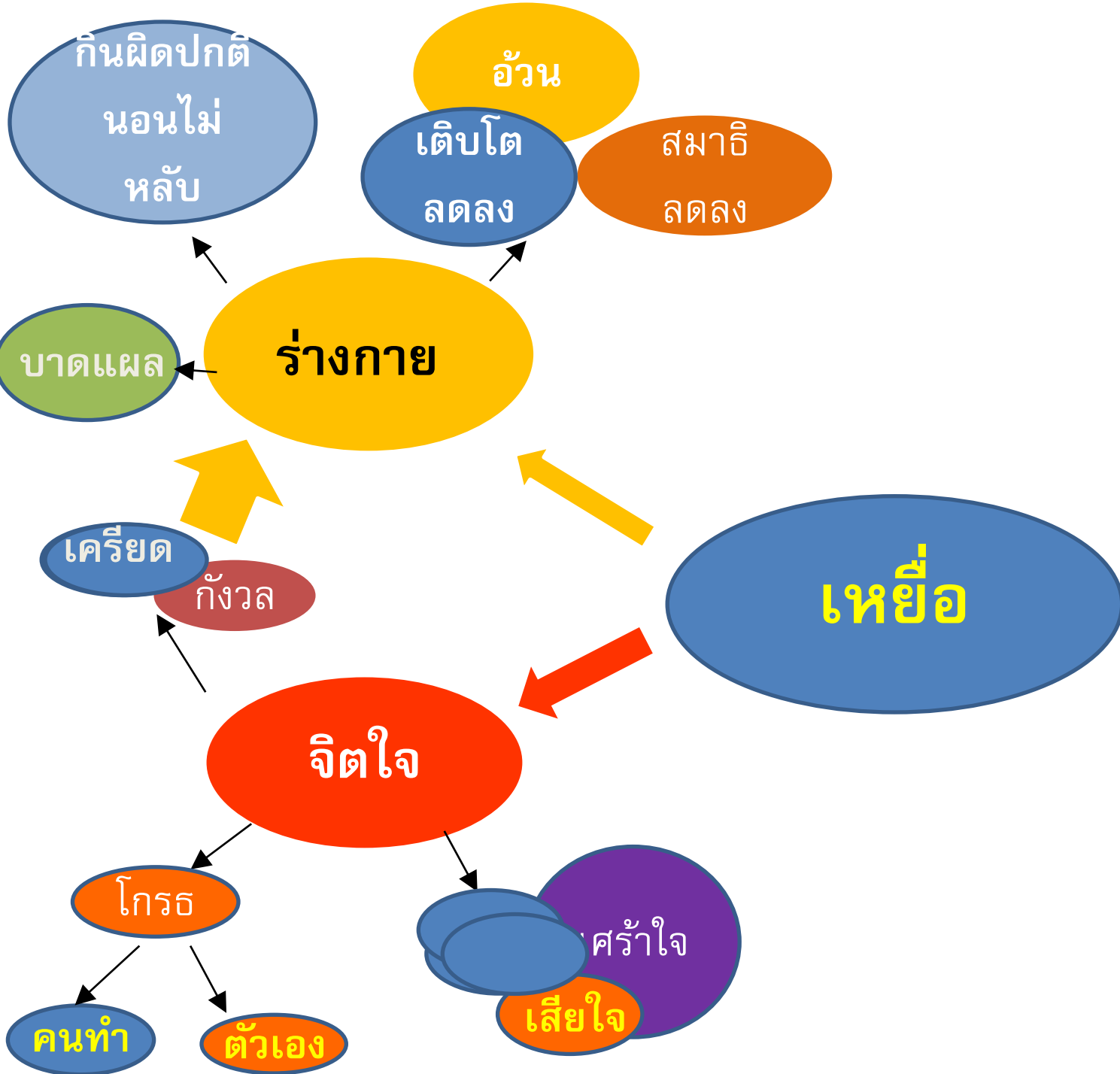
3. โรคทางบุคลิกภาพ เช่น เป็นคนอารมณ์ร้อน หงุดหงิด หรือโกรธง่าย ควบคุมตัวเองต่ำ

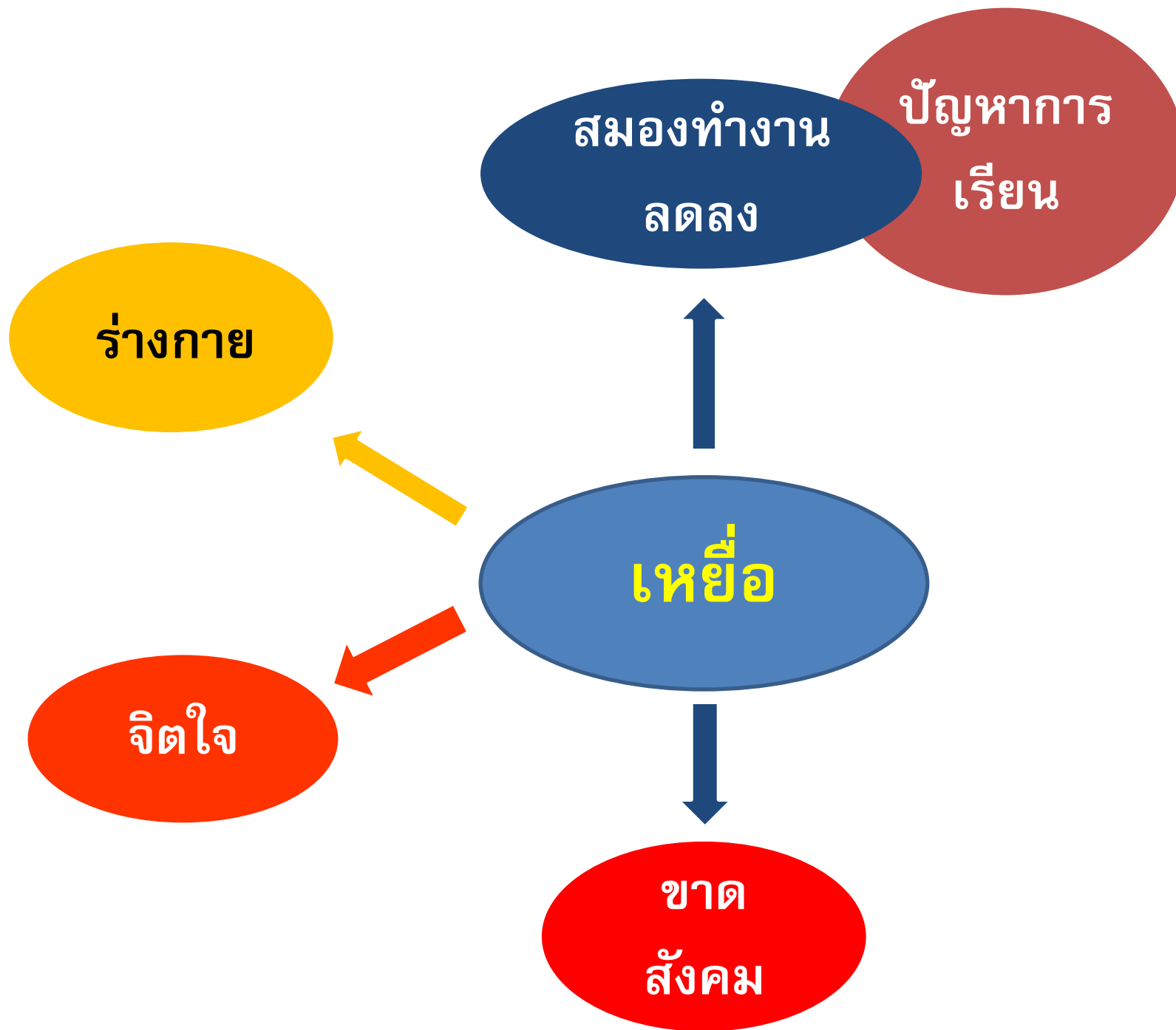
4. สภาพแวดล้อมรุนแรง หรือถูกฝึกสอนให้กระทำผิดเพื่อให้อยู่รอด

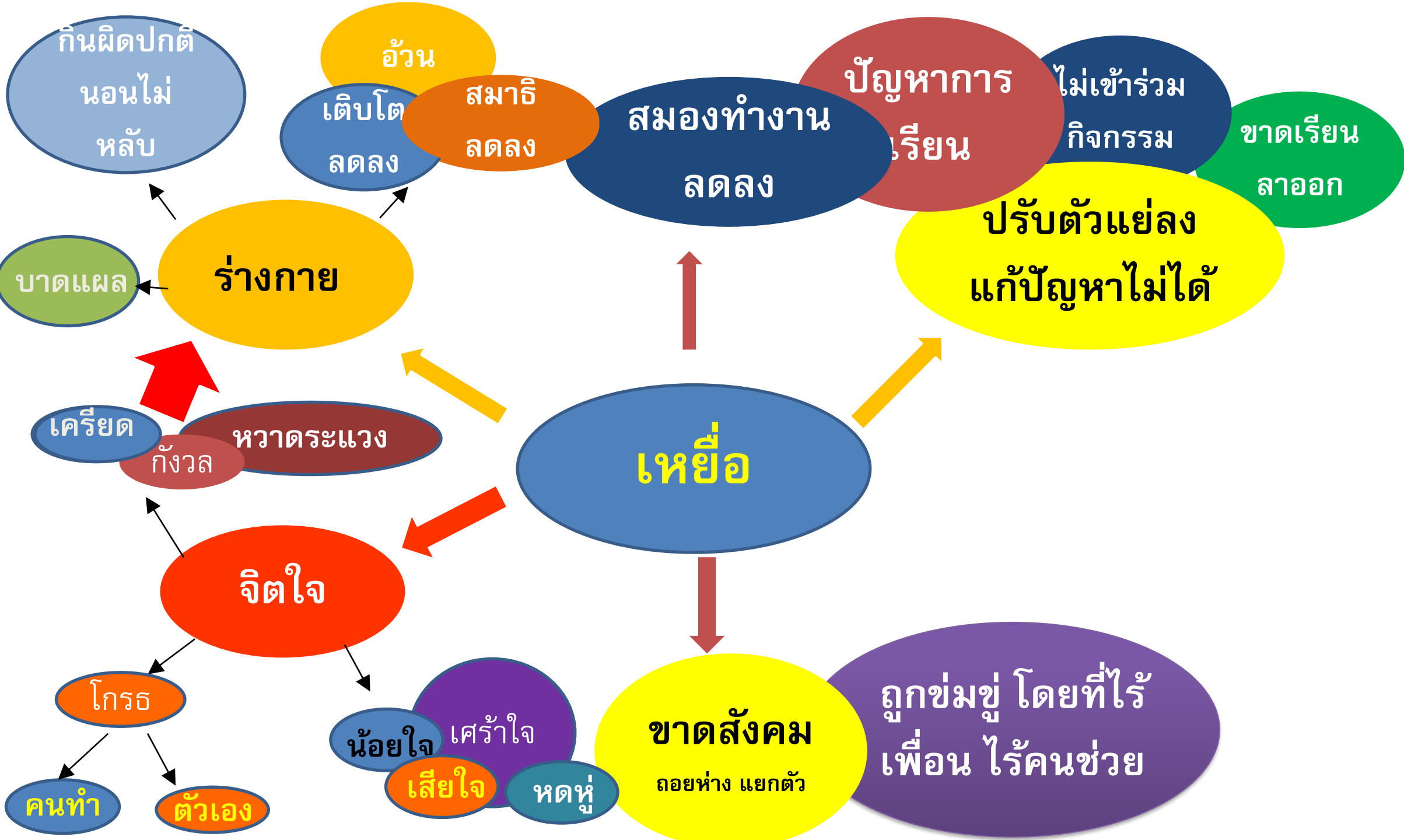
คำถามที่ 3

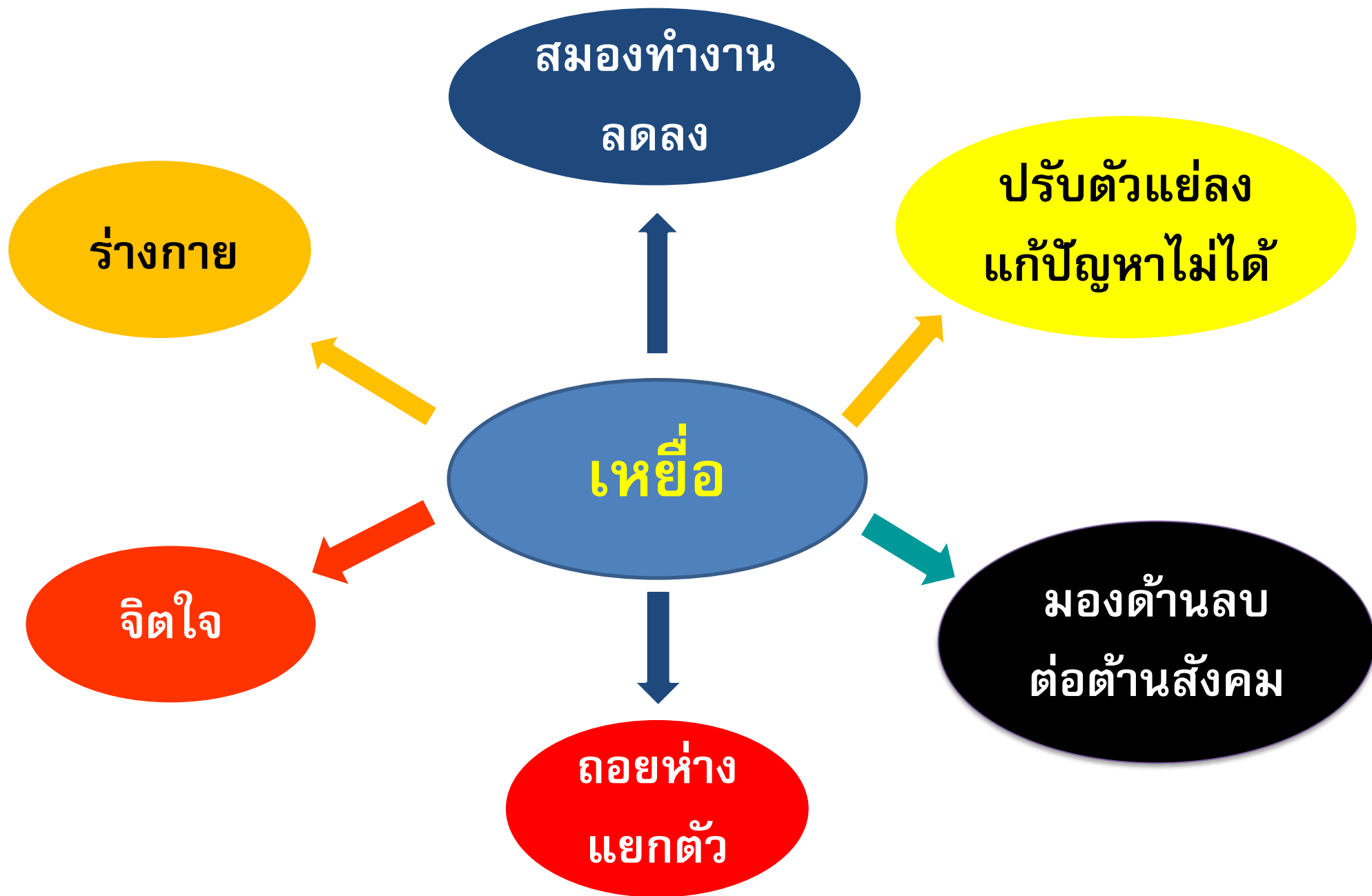
ผลกระทบต่อเด็กที่ถูกแก๊งยาวนาน....โดยมิได้รับความช่วยเหลือ?

ผลกระทบจากการถูกรังแก

- **อาการทางกาย** : เจ็บป่วย ปวดหัว ปวดท้องจาก ความเครียด นอนไม่หลับ เบื่ออาหาร น้ำหนัก ลด
- **จิตใจ อารมณ์** : หดหู่ วิตกกังวล หวาดระแวง ว้าเหว่ ซึมเศร้า ขาดความสนใจ ฆ่าตัวตาย แค้น เจ็บปวด อาฆาต
- **การเรียนรู้** : สมาธิสั้น ผลการเรียนรู้ตกต่ำ ไม่เข้าร่วมกิจกรรม ของ รร หยุดเรียน ลาออก
- **พฤติกรรม** : แยกตัว เงียบ ร้องไห้ง่าย เหม่อลอย ก้าวร้าว ขึ้นมาเป็นระยะ ทำร้ายตัวเองและคนอื่น

คำถามที่ 3

ผลกระทบต่อเด็กที่ถูกแก๊งยาวนาน....โดยมิได้รับความช่วยเหลือ?

ผลกระทบต่อเด็กที่แก๊งคนอื่นยาวนาน....โดยมิได้รับความช่วยเหลือ?

จงบอกลักษณะของผู้กระทำหรือ
กลุ่มเสี่ยง ผลกระทบระยะสั้น และยาว และสาเหตุ

**โรงเรียนเป็น Safe Zone ?
หรือ
เป็นสถานที่เพาะบ่มเด็กอันธพาล**

1. มาตรการของโรงเรียนชัดเจน(Universal School-wide bullying prevention programs)

- A. เอาจริง นโยบายชัด** แก้ปัญหาทันที เล่นหนัก เขียนวิธีการต่อBully ชัดเจน ประกาศให้ทั้งผู้ปกครอง คุณครู เด็กทุกคนรับทราบ สร้างระบบช่วยเหลือชัดเจน กติกาชัดเจน สม่่าเสมอจนกลายเป็นวัฒนธรรม
- B. สร้างบรรยากาศปลอดภัย** ผู้ใหญ่ทุกคนเอาจริง ตั้งแต่ครู ภารโรง จนททุกจุดของ รร safe school. มีกล้องวงจรปิด ในจุดที่เกิดเหตุบ่อย
- C. สร้างความตระหนักโดยให้ความรู้** พัฒนาทักษะและฝึกฝน ในเรื่องการกลั่นแกล้ง กับทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องสม่่าเสมอ(คุณครู พ่อแม่ เด็ก)
- D. จัดทำระบบบันทึกความถี่ของเหตุการณ์** ระบบเก็บข้อมูล เน้น Research-based เก็บข้อมูลเชิงบุคคลระยะยาว เพื่อทำให้เห็นความถี่ของพฤติกรรมนั้น ๆ

1. มาตรการของโรงเรียนชัดเจน(Universal School-wide bullying prevention programs)

E. ทำบันทึกรายงานพ่อแม่ทั้ง 3 กลุ่มให้เป็นลายลักษณ์อักษร
หลังได้ข้อมูลในเชิงประจักษ์ มีระบบลงโทษ ตัดสิน พัฒนา
ช่วยเหลือตามขั้นตอน และส่งเสริมที่ชัดเจน

F. ระบบและขั้นตอนช่วยเหลือเหยื่อ ผู้กระทำผิด

1.Counseling Technique

2.ค้นหาสาเหตุที่กลายเป็นผู้กระทำผิดหรือผู้ถูกระงับของทั้งสองฝ่าย
เช่น ถูกเลี้ยงดูเบี่ยงเบน ได้รับความรุนแรงมาก่อน เป็นต้น

3.แก้ไขสาเหตุ และพัฒนา

G. มีแนวทางจัดการ กับผู้เห็นเหตุการณ์แต่ไม่เข้าไปช่วยเหลือ
ที่ชัดเจน

H. สร้างมาตรการจัดการปัญหา ที่ทุกฝ่าย(ครู พ่อแม่ เด็ก)เข้าใจตรงกัน

- หลักการ ความผิดทุกอย่าง ผู้กระทำจะต้องรับผิดชอบผลของการกระทำ เช่น ทำให้เพื่อนบาดเจ็บ ต้องรับผิดชอบในการพาเพื่อนไปทำแผลทุกครั้งจนกว่าจะหาย
- การชดใช้ความผิด หรือการลงโทษ เป็นไปเพื่อการพัฒนาจุดอ่อน เช่น ทำงานสาธารณประโยชน์ 4 ชั่วโมงเพื่อเพิ่มการช่วยเหลือผู้อื่น หรือ วิ่งที่สนามกีฬาทุกวัน ๆ ละ 2 รอบ เพื่อเพิ่มความอดทน

2. บรรยาการของห้องเรียน

1. มีกฎเกณฑ์การอยู่ร่วมกันในสังคมห้องเรียน ชัดเจน ภายใต้หลักการ แตกต่างแต่อยู่ร่วมกันได้ ทบทวนกติกาเป็นระยะ และรักษากติกา เช่น

a. สร้างและรักษาความสุขของตนเองและคนอื่น

b. แบ่งปัน ช่วยเหลือกัน ช่วยงานส่วนรวม

c. ทุกคนต้องช่วยตนเอง เอาใจใส่และปกป้องเพื่อน โดยเฉพาะเมื่อเพื่อนไม่ได้รับความยุติธรรม

d. ไม่ทำร้าย ทำลายข้าวของเพื่อน กีดกัน ล้อเลียนหรือทำให้เพื่อนเสียใจ

(แกล้ง / ล้อเลียน = ใจดำ)

2. บรรยาการของการเรียนรู้ มีการ

2. ฝึกให้คิดวิธีการแก้ปัญหาหลายด้าน และชื่นชมเมื่อเด็กเลือกวิธีการแก้ปัญหาด้วยสันติวิธี
3. ฝึกให้ รับฟังความรู้สึกของตนเองภายในและฟังคนอื่น และหัดพูดคุยถึงความรู้สึกด้านดีและไม่ดีออกมา
4. ฝึกถนอมใจคน ฝึกให้ช่วยเหลือคนอื่นจนติดเป็นนิสัย
5. ทำกิจกรรมสร้างความสุขด้วยตนเอง เช่น เล่นกีฬา ดนตรี ร้องเพลง ดูหนัง อ่านหนังสือ จัดดอกไม้ ช่วยเหลือผู้อื่น ฯลฯ เพราะคนที่มีความสุข จะไม่ทำให้ตนเอง/และผู้อื่นเดือดร้อน
6. สอนให้ป้องกันตนเอง และวิเคราะห์สภาวะแวดล้อมเป็น
7. ออกกำลังกายสม่ำเสมอ เพิ่มคุณภาพการเล่น และฝึกคุมตัวเอง

3. เน้น Prevention & problem solving

ฝึกอบรมพ่อแม่ ครู ผู้เกี่ยวข้องทุกระดับ
ทบทวนนโยบายสม่ำเสมอ (เป็นรากฐานประชาธิปไตย)
พัฒนาความสามารถของเด็กด้านบวก
ฝึกซ้อมแผนช่วยเหลือเมื่อเกิดเหตุการณ์ โดยขบวนการ
กลุ่ม
ติดโทรทัศน์วงจรปิด
เน้นการแก้ปัญหาถึงที่สุด เช่น ส่งประเมิน ค้นหาสาเหตุ
สร้างพฤติกรรมที่ดี ปรับพฤติกรรม น้ำดีไล่น้ำเสีย ฯลฯ

4. ค้นหากลุ่มเสี่ยงที่จะเป็นเหยื่อและผู้กระทำผิด

- ประชุมกลุ่มพ่อแม่ เพื่อปรับวิธีการเลี้ยงดูและพัฒนาเด็ก
- หาเป้าหมายและวางแผนในการพัฒนาต่อไปนี้
  - ร่างกาย จิตใจ อารมณ์ ปรับตัว
  - เพิ่มทักษะสังคม การเล่น เพิ่มความสามารถ
  - ปรับความคิด ฝึกการแก้ปัญหา
  - เพิ่มการช่วยเหลือตนเอง
- ติดตามประเมินผลการพัฒนากลุ่มเสี่ยง

5. สร้างสังคมรุ่นใหม่ที่เน้นการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน

เพิ่มปริมาณ Helper
ลดปริมาณ Bystander

แนวทางป้องกันและช่วยเหลือ

ก่อนเกิดเหตุ	ขณะเกิดเหตุ	หลังเกิดเหตุ
-สร้างสังคมช่วยเหลือ (รังแก = ใจดำ) -ซ่อมแผนช่วยเหลือ + รายงานครู -ค้นหากลุ่มเสี่ยง -พัฒนากลุ่มเสี่ยง / รักษา -ร่วมตั้งกฎกติกาในห้องเรียน -สร้างระบบรายงาน เก็บข้อมูล -สร้างมาตรการจัดการปัญหา ที่ทุกฝ่าย(ครู พ่อแม่ เด็ก)เข้าใจตรงกัน	-ช่วยเหลือให้ทัน -ประเมินเหตุการณ์ -ประเมินความรุนแรง	-บันทึกเหตุการณ์ และ ข้อตกลง -ประเมินระบบช่วยเหลือของ ครู + รายงาน(ทันกาล?) -วิเคราะห์สาเหตุของเหยื่อ และผู้กระทำผิด -ทำงานร่วมกับ ผปค เน้น การป้องกันมิให้เกิดซ้ำ และ มาตรการความผิด

STOP BULLYING

ขณะเกิดเหตุ

วิธีการช่วยเหลือ ใช้หลักการต่อไปนี้

- a. ทำที่สงบ เป็นต้นแบบของคนที่คุณอารมณ์ได้มั่นคง และแสดงออกเหมาะสมกับสถานการณ์
- b. สอนโดยไม่ใช้ความรุนแรงกับเด็ก เมื่อเด็กใช้ความรุนแรง ต้องหยุดพฤติกรรมทันที โดยการหยุดพฤติกรรมรุนแรงทั้ง วาจา ทำที่ และการลงโทษโดยไม่ใช้ความรุนแรง
- c. ในกรณีที่
  - i. ไม่มี destructive behavior ให้ใช้วิธี neglect / deviate attention และอยู่เป็นเพื่อนกับอารมณ์จนเด็กสงบ และ relax ลง เริ่มมีสมาธิในการเล่าเรื่อง ทบทวนสิ่งที่เกิดขึ้นอย่างมีเหตุผล สามารถรับฟังการอธิบาย จนเข้าใจและและสะสมเป็น ประสบการณ์ต่อไป
  - ii. มี destructive behavior ให้ใช้วิธีการควบคุมด้วยทำที่ที่เป็นกลาง ไม่คุกคาม, เป็นมิตร อยู่เป็นเพื่อนกับอารมณ์จนเด็กสงบและ relax ลง เริ่มมีสมาธิในการเล่าเรื่อง ทบทวนสิ่งที่เกิดขึ้นอย่างมีเหตุผล สามารถรับฟังการอธิบาย จนเข้าใจและและสะสมเป็น ประสบการณ์ต่อไป
- d. ไม่ตามใจ ใจอ่อนกับเด็กหรือให้ความสำคัญต่อคนกระทำผิด
- e. เมื่อเด็กเรียกร้องให้ใช้ทำที่นุ่มนวล มั่นคงในกติกา สุภาพ เข้าใจความรู้สึกเวลาที่ ไม่ได้ตั้งใจ ชี้ชวนให้ทำสิ่งอื่นแทนแต่ไม่ตามใจ

หลังเกิดเหตุ

- บันทึกเหตุการณ์ และข้อตกลง
- ประเมินระบบช่วยเหลือของครู + รายงาน(ทันกาล?)
- วิเคราะห์สาเหตุของเหยื่อ และผู้กระทำผิด แก้ไขที่ต้นเหตุ
- ทำงานร่วมกับ ผปค เน้นการป้องกันมิให้เกิดซ้ำ และมาตรการความผิด
- ประเมินพฤติกรรม และสอดส่องการกระทำผิดซ้ำ โดนเน้นระบบรายงานจากเด็กในห้องเรียน

แนวทางป้องกันและช่วยเหลือ

ก่อนเกิดเหตุ	ขณะเกิดเหตุ	หลังเกิดเหตุ
-สร้างสังคมช่วยเหลือ (รังแก = ใจดำ) -ซ่อมแผนช่วยเหลือ + รายงานครู -ค้นหากลุ่มเสี่ยง -พัฒนากลุ่มเสี่ยง / รักษา -ร่วมตั้งกฎกติกาในห้องเรียน -สร้างระบบรายงาน เก็บข้อมูล -สร้างมาตรการจัดการปัญหา ที่ทุกฝ่าย(ครู พ่อแม่ เด็ก)เข้าใจตรงกัน	-ช่วยเหลือให้ทัน -ประเมินเหตุการณ์ -ประเมินความรุนแรง	-บันทึกเหตุการณ์ และ ข้อตกลง -ประเมินระบบช่วยเหลือของ ครู + รายงาน(ทันกาล?) -วิเคราะห์สาเหตุของเหยื่อ และผู้กระทำผิด -ทำงานร่วมกับ ผปค เน้น การป้องกันมิให้เกิดซ้ำ และ มาตรการความผิด

